

میخواهد محتاج برفتن و شناختن ایران نیست.»
 در این نظریات ما هم تا یکدرجه با افکار فاضل محترم هم
 عقیده هستیم و اساس عقاید خودمان را بارها در صفحات ایران‌شهر
 اظهار نموده‌ایم. با وجود این نظریات، فاضل محترم از آیه ایران
 نیک بین و خیرخواه است و مقدمه خود را با این جمله‌ها خاتمه
 میدهد:

«امید است این نوشته در یک موقع که باهرترین دوره
 نمدن ایران است وظیفه سلام خداحافظی یکی از دوستان ایران
 ایران را ایفا کند که او امیدوار است این ملت قابل و با استعداد،
 حتی در زیر شرایط جدید امروزی، از نو دارای تجلیات و حیات
 مستقل خود گردد.»

ما از فاضل محترم ایران‌دوست جناب فریدریک روزن از
 این همت بزرگ و احساسات خیرخواهانه که در باره ایران
 برورده‌اند تشکر میکنیم و موفقیت ایشان را در خدمت بمعارف
 بشر از خداوند درخواست می‌نمائیم.

روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 انتشارات ایران‌شهر
 جامع علوم انسانی

شیخ محمد خیابانی

سرآغاز رساله شیخ محمد خیابانی شماره ۱۴ از انتشارات ایران‌شهر صکه از چاپ در آمد.

مبنای ترقیات بشر و مایه امتیاز وی از حیوان، قوه فکر و
 اراده اوست. چنانکه نوع بشر بوسیله این دو قوه فایق بر نوع
 حیوان شده است، در میان افراد وی نیز آنهاییکه از این دو قوه
 خالقه انسانی بیشتر بهره دارند از دیگران برترند و بر آنان حکم

رانی میکنند. بهمین جهت، ملتی که در میان افراد او صاحبان قوه فکر و اراده نسبت بملتهای دیگر بیشتر باشد، بر ملل ضعیف غالب خواهد آمد و آنها را زیر دست و فرمانبر خود خواهد ساخت. این دو کلمه یعنی «فکر و اراده» تاریخ بشریت را خلاصه و تفسیر میکند و نوع بشر در ارتقا بمدارج عالی کمال هرگز از این دو قوه سبحانی بی‌نیاز نخواهد شد. برای حاضر کردن يك ملت بقبول و هضم تجدد و ترقی، بهتر از تقویت این دو قوه در نهاد افراد آن، راهی متصور نیست و نخستین قدم درین راه عبارت از حق‌شناسی و قدردانی در باره اشخاصی است که از این کیمیای سعادت یعنی قوه فکر و اراده بهره‌مند بوده و یا هستند. آری يك مزرعه آب ندیده و يك بوستان خشکیده هر قدر احتیاج بریزش قطرات باران داشته باشد ملت ایران نیز بهممان درجه تشنه و محتاج آبیاری از سرچشمه فیض قوه فکر و اراده می‌باشد.

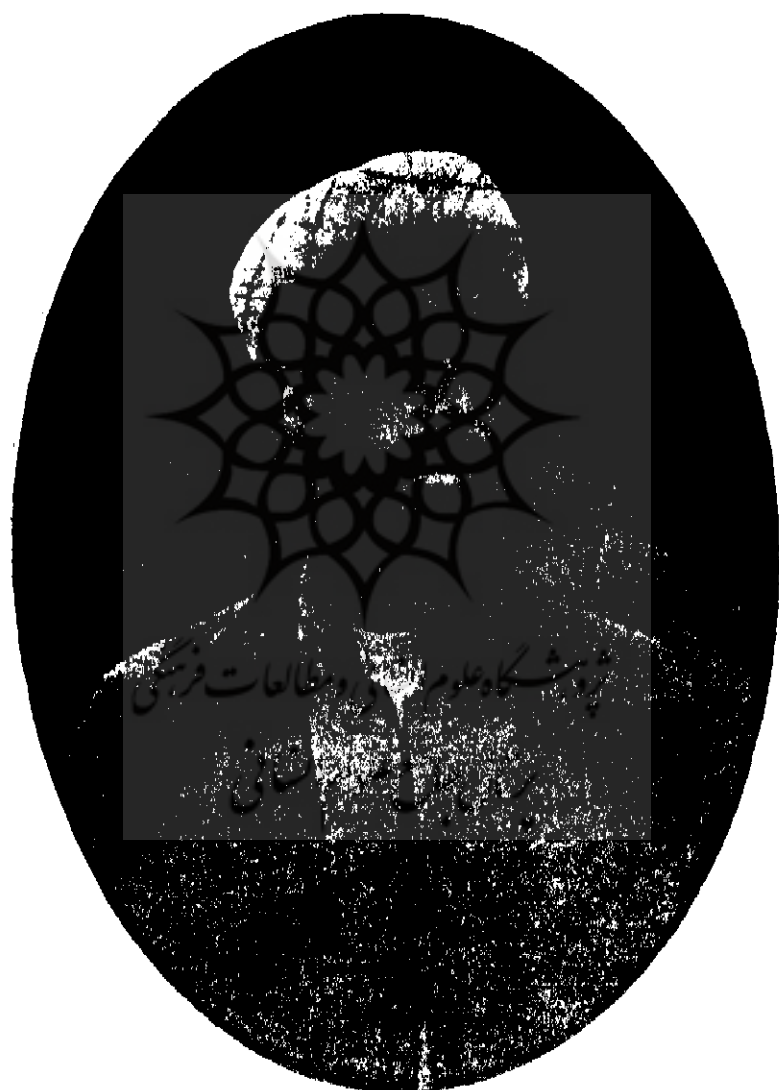
چون من شیخ محمد خیابانی را از سیراب شدگان این جام فیض بخش ربانی میدانم و چون این نایفه در گذشته ایران را یکی از نوادر رجال عهد اخیر می‌شمارم و از این نقطه نظر يك قیمت اجتماعی به مجاهدات او میدهم لذا تذکیر و تخلید نام او را از فرایض خود شمردم و طبع شرح حال آن رادمرد آزاداندیش و با فکر و اراده را برای رهنمائی جوانان ایران لازم دانستم. چون اغلب ایرانیان و بخصوص اهالی ایالات دوردست ایران در موضوع شخص خیابانی و اقدامات و مقاصد سیاسی او که در پر رنج‌ترین موقع خطرناک سیاسی ایران، امور آذربایجان را بدست گرفته از ورطه پریشانی نجات داد، بکلی بیخبر هستند و اکثر مردم او را نیز مانند یکی از یاغیان و عاصیان بی‌سر و

پا که گاهی برضد حکومت مرکزی در گوشه و کنار مملکت قیام میکردند تصور میکنند لهذا این رساله هويت و شخصیت او را بخوبی معرفی کرده بی‌خبران را از افکار و آمال و خدمات آن مرحوم آگاه خواهد ساخت و مخصوصاً بوجود يك آتش عشق تجدد و ترقی که از قلب پاك و سرشار او شعله میزد آشنا خواهد کرد و نشان خواهد داد که آن نادره زمان مردی با فضل و کمال و صاحب متانت و شور و حرارت و فکر و اراده بوده و در راه نجات ایران باسر خود بازی کرده و سرمشقی به آیندگان داده است.

امروز که دولت و ملت یکدل شده و موانع ترقی و تجدد زایل و احتیاج قیامها و انقلابها رفع گردیده است ما راست که از افکار اجتماعی و فلسفی شیخ در اصلاح اخلاق و نشر تجدد و تعمیر خرابیها استفاده کنیم، چنانکه خود گفته است: «تخریب آسان بود، امروز باید تعمیر و ترمیم کرد، باید آباد نمود و در روی خرابه‌های دیروزی باید عمارت فردا را بلند کرد».

راجع بشرح حال و اعمال شهید مرحوم، برحسب تقاضائی که بارها در مجله ایران‌شهر درج شده بود چند نفر از دوستان و شناسندگان شیخ، ارسال شرحی را وعده کرده بودند و در آن ضمن مشروحه از فاضل محترم آقای سید احمد کسرائی تبریزی رئیس سابق عدلیه خوزستان رسیده بود که بسیار مفید بود و از حیث تدقیقات تاریخی و اجتماعی اهمیت مخصوص داشت ولی چون جناب ایشان میل داشتند که آن مشروحه را مستقلاً بچاپ برسانند لهذا از الحاق آن بدین کتاب صرف نظر کردند و چون آقای میرزا محمد علی صفوت و کربلای علی آقای بیرنگ مشروحه موعودی خود را تا امروز ارسال نکردند و بیش از

این تأخیر چاپ رساله را جایز ندانستیم لهذا بدرج مشروحه جناب آقای حاج محمد علی آقا بادامچی که از آزادی خواهان و دوستان و همقطاران نزدیک شیخ بودند بضمیمه یک قطعه منثور ادبی یکی از جوانان حساس تبریز اکتفا کردیم.

پیشوای تجدد و آزادی شیخ محمد خیابانی

دیباچه که بر حسب خواهش نگارنده، دوست و فاضل پر شور ما آقای شفق نوشته‌اند بتمنای یکدرس تاریخی و اخلاقی است

که رموز ترقیات بشری را با بیاناتی مهیج و صمیمی پیش نظر خواننده مکشوف میدارد و به اهمیت این رساله میافزاید. من نیز از طرف خودم پس از مطالعه نمرات جریده «تجدد» که در زمان شیخ در تبریز چاپ می‌شد و جزئیات اوضاع آذربایجان و مخصوصاً خلاصه نطقهای روزانه شیخ را درج می نمود، صد کلام حکمت نثار از میان نطقهای شیخ استخراج نموده و آنها را بچند موضوع تقسیم کرده با چند صفحه از خود نطقها بدین رساله علاوه کردم تا از يك طرف کلمات خود شیخ مقاصد و افکار و مقام او را معرفی نماید و از طرف دیگر بدین رساله علاوه بر اهمیت تاریخی و اجتماعی آن يك جنبه فکری و علمی و اخلاقی داده آن را برای مطالعه و استفاده جوانان و شاگردان مدارس ایران مفیدتر و شایسته‌تر سازد.

امید آن دارم که این رساله در تولید حس مناعت و شجاعت و قوه فکر و اراده و در روشن داشتن آتش عشق تجدد در قلوب نژاد آینده ایران خدمت شایانی بعمل آورد و با ایفای وظیفه حق شناسی و قدردانی در باره شهید مرحوم، فرزندان ایران را به فدای نفس در راه ترقی و آزادی وطن خود تشویق و تربیت کند.

برلین — ۹ دیماه ۱۳۰۴ ح. ک. ایران‌شهر

ارمغان ایران‌شهر

کتاب ارمغانی سال ۳

چنانکه از سال گذشته معمول داشته‌ایم هر سال دو نوع ارمغان یکی برای يك نفر از میان نویسندگان مقاله‌های سال و یکی هم

برای يك نفر از خوانندگان ایران‌شهر در شهرهایی که بیش از پنجاه نفر مشترك داریم، خواهیم داد.

امسال این ارمنان را دو برابر می‌کنیم یعنی برای دو نفر از نویسندگان و بدو نفر از مشتركین آن شهرها ارمنانی بترتیب قرعه می‌خواهیم بدهیم. چون بموجب تجربهٔ پارسال معلوم شد که تعیین کتب ارمنانی قبل از وقت چندان مناسب نیست و ممکن است کتابی که ابدأ با حال و مذاق صاحب قرعه مناسب نباشد باسم او در بیاید لهذا قرار دادیم که قبلاً هر يك از وکلای شهرهای معهود قرعه را کشیده و اسم و هويت صاحبان قرعه را برای ما بنویسند تا يك ارمنان مناسبی بهر يك از آنها بفرستیم. بدین جهت از وکلای محترم طهران و بوشهر و تبریز و کرمان خواهشمندیم که میان مشتركین حوزهٔ خود باسم دو نفر قرعه کشیده نتیجه را برای ما اطلاع بدهند.

اما برای نویسندگان مقاله‌های سال سیم اینک ما خودمان در اینجا قرعه کشیدیم و بنام آقایان رشید یاسمی در طهران و آقای مصطفی خان ملایری محصل مهندسی در دارالفنون بیروت در آمد. برای جناب رشید یاسمی کتاب «صداهاى شرق» (۱) را که بتازگی از طرف جریدهٔ ادبی فرانسه موسوم به «دفترهای ماه» (۲) چاپ شده و دارای جوابهای استفتاء عقیدهٔ علما و ادبای امروزی در بارهٔ نفوذ تمدن شرق و غرب می‌باشد تقدیم میداریم و برای جناب مصطفی خان هم مجلد دورهٔ اول انتشارات ایران‌شهر را ارسال میکنیم و امیدواریم این ارمنان ناچیز را باحسن محبت پذیرند.